

ንመተካኢታ ዝመሓላለፍ ትሕዝቶ/አካላት ደም

ናይ ደም ትሕዝቶ ምውሳድ፤ ደም ምውሳድ ተባሂሉ እውን ይፅዋዕ፤ ናይ ተሓካሚ ኩነታት ከመሓይሽ ይኸእል። ናይ ተሓካሚ ህይወት እውን ከድሕኑ ይኸእል። ብሰንኪ ትሕዝቶ ደም ምውሳድ ቁፅሪ ዝሓሙን ዝሞቱን ሕሙማት ምስ ናይ ደም ትሕዝቶ ዝህቦ እንትነፃፀር ብጣዕሚ ዉሑድ እዩ።

ባዕልኹም ወይድማ ደቅኹም ንዝረኹብዎ ትሕዝቶ ደም ብዝርዝር ኣድላይነቱ ምስ ሓኪምኩም ዘትዩ።

ትሕዝቶታት ደም፡ ዝበዝሕ ግዜ ንቀያሕቲ ሞህሮታት ደም ወይ ድማ ብሰንኪ መጥባዕቲ ኮነ ሕማም ንዝጠፍኡ ወይ'ውን ናብ ዝተሓተ ደረጃኡም ንዝወረዱ ካልኣት ባሕታታት ኣብ ምትካእ የገልግል።

ትሕዝቶታት/አካላት ደም ካብዬ እየም ዝመጹ?

ትሕዝቶ ደም ካብ ለገሰቲ ደም ገበርቲ ሰናይ ውልቀሰባት ይርከብ። ናይ ደም ልገሳ ፕሮግራማት ዝፍቀዱ ብ፡

- ተሓካሚቲ ባዕሎም
- ሽሞም ዘይፍለጡ ለገሰቲ
- ብዝኾነ ምኽንያት፤ ብተሓካሚ ዝተገለፀ ኣካል

ደም ምናልባት ካብዞም ዝሰዕቡ ትሕዝቶታት ክዳሎ ይኸእል፡

ምሉእ ደም

ምሉእ ደም፡ ቀያሕቲ ሞህሮታት ደምን ፕላዝማ ዝተባህለ ጻዕዳ ጸረርታዊ ፈሳሲን ዝሓዘ እዩ። ሙብዛሕትኡ እዋን ሙሉእ ደም ንኸፋት ናይ ልቢ መጥባሕቲ ይጥቀም። ንመቐጥሪ ምውሳድ ድም እውን ይውዕል (ሙሉእ ናይ ህፃናት ደም ምቕያር) ኣብ ሓደሽቲ ዝተወለዱ ህፃናት ሓምሊቲክ (hemolytic) ሕማም ናይቲ ዝተወለደ ህፃን። እዚ ምህርቲ እዚ ንኸልኡት ምኽንያታት ምጥቃም ልሙድ ኣይኮነን።

እኩባት ቀያሕቲ ሞህሮታት ደም

ቀያሕቲ ሞህሮታት ደም ኣክሲጅን ተሸኪምም ናብ ቲሹታት የጎዓዕዙ። ዝበዝሕ ፕላዝማ ዝነበሮም እኩባት/ጥርኑፋት ቀያሕቲ ሞህሮታት ደም ካብቲ ምሉእ ደም ይለለዩ/ይፍለዩ። ዝኣሸን ሞህሮ ሙብዛሕትኡ እዋን ናብ ሰራውር ደም ካብ ክልተ (2) ክሳብ ኣርባዕተ (4) ሰዓታት ንላዕሊ ይወሃብ። እዚ ዝወሃብ ቀያሕቲ ሞህሮታት ደም ብምናሳስ ደም እንትውድኡ፡ ሓምሊሲስ (hemolysis) (ምጥፋእ ቀያሕቲ ሞህሮታት ደም) ወይድማ ኣዕፅምቲ ውሑድ ሞህሮታት ቀያሕ ደም እንተምርቱ። ናይ ሞህሮታት ዝምረቱ ምናልባት ብ፡ ናይ ዓፅሚ ጥርሙስ ምውዳቕ፤ ኣብ ኣዕፅምቲ ዝካተት ካንሰር፤ ንሕክምና ካንሰር ዝውዕል ኬምቴራፒ ዘበፀሐ ጉድኣት ወይድማ ብዕድመ ምንኣስ ዝሰዕብ ሞሕዲ ደም።

ሓድሽ ዝረግኡ/ዝደስከለ ፕላዝማ

ዘሕፍስ ነገራት ኣለዉዎ። ሓድሽ ዝረግኡ/ዝደስከለ ፕላዝማ ካብቲ ለጋሲ ደም ምስተረሸበ ዝሓሉ ዝተቐመጠ። ሓድሽ ዝረግኡ/ዝደስከለ ፕላዝማ ብዙሓት ዘሕፍሱ ነገራት ኣለዎ። ሙብዛሕትኡ ግዜ በይኑ ወይድማ ምስ ክሪዮፕረሲፒቴት (cryoprecipitate) ብምጥቃም ትሑት መጠን መሕፈሲ የገልገል። ሙብዛሕትኡ ግዜ ብሰራውር ደም ኣቢሉ ኣብ ውሽጢ ሓደ (1) ክሳብ ክልተ (2) ሰዓታት ይወሃብ።

ፕላትሌታት

ቁርፅፅ ሞህሮታት ደም ደም ንክሓፍስ ይገብሩ። ፕላትሌታት ቁርፅፅ ሞህሮታት ደም እንትኾኑ ናብ ዝኸፈተ ነኻል ብምእታው ነቲ ነኻል ብምድፋን ደም ካብ ምናሳስ ጠጠው ዘብሉ እዮም። ፕሌትሌታት ሙብዛሕትኡ ግዜ ናብ ሰራውር ደም ኣብ ውሽጢ ደቓይቕ ክሳብ ሓደ ሰዓት ዝወሃብ እዩ። ናይ ተሓካሚ ዓፅሚ እንድሕር

ፕሌትሌታት ዘየምርቱ ኸይኖም ደም ኣብ ሰሙን ሓደ (1) ወየድማ ክልተ (2) ግዘ (ካብኡ ንላዕሊ እውን) ደም ምሃብ ናይ ግድን እዩ። ፕሌትሌታት ናይ ሓደ ተሓካሚ Platelets ብምኽንያት መድሓኒት፣ ሕማም ወይድድማ ኣካላዊ መጉዳእቲ ብኣግባቡ ዘይሰርሑ ኮይኖም ክወሃብ ይኸእል። (ካብ ኣርቴፊሻል ቱቦ ልቢ)።

ክርዮፕረሲፕታይት/ኣርጋኢ ትሕዝቶ ናይ ደም

ክርዮፕረሲፕታይት/ኣርጋኢ ናይ ደም ኣካል ኮይኑ ደም መሕፈሲ ነገራት ዝሓዘ እዩ። ምኽንያት VIII (ሕፅረት ሌምፊልያ A) ምኽንያት ሾን ዊልብራንድ (von Willebrand) ከምኡ እውን ፊብሮጅን ። ክርዮፕረሲፕታይት/ኣርጋኢ ሓዘ ከም ፍልፍል ፊብሮጅን ጥራሕ ዝወሃብ እዩ። (መሕፈሲ ደም ኣድላዩ እንድሕር ኮይኑ) ገለ ዓይነታት ሂፎፊሊያ/ደም ቀልጢፉ ንኸይረግእ ዝዕንቅጽ ጸገም ዘለዎም ሓደ ሓደ ተሓከምቲ፣ ወይ ድማ ሕጽረት ናይ ፈርቢኖጅን ዘለዎም ተሓከምቲ፣ ንዘለዎም ናይ ምርጋእ ደም ጸገማት ንምፍጥስ ክራዮፕረሲፕታይት ክወስዱ ይኸእሉ። ኣዝዮም ዝሓመሙ ተሓከምቲ DIC ተባሂሉ ዝፅዕዕ ዘይሰፍሶ ናይ ደም ምሕፋስ ኩነታት ከማዕብሉ ይኸእሉ። እዚ ድማ ናይ ሰውነት ናይ ደም ምሕፋስ ኩነታት ልዕል ክብልን ሓይል ናይ ደም ምፍሳስ ኩነታት ከምዕል ይኸእል። ኣርጋኢ ሳብስታንስ ናይ ደም፣ ትሑት ዓቕን ንዘለዎም ኣርጋኢቲ ሳብስታንሳት ደም ኣብ ምትካእ ንምሕጋዝ ምስ ዝረግእ ሓድሽ ደም (ኣብ ላዕሊ ተመልከት) ክወሃብ ይኸእል። ክርዮፕረሲፕታይት/ኣርጋኢ መብዛሕትኡ ግዘ ኣብ ውሽጢ ውሑድ ደቓይቕ ክሳብ ሓደ ሰዓት ውሽጢ ናብ ሰራውር ደም ዝወሃብ እዩ።

ግራኒሎሳይታት

ረኽሲ ዝቃለሱ ዋህዮታት። ግራኒሎሳይታት (Granulocytes) ወይድድማ ኒውትሮፊልስ (neutrophils) ተባሂሎም ይፅውዑ። ረኽሲታት ባክተርያ ወይድድማ ፋንጋይ ዝቃለሱ ዋህዮታት እዮም። ግራኒሎሳይታት ሓደ ሓደ ግዘ ትሑት መጠን ግራኒሎሳይታት ዘለዎምን መድሓኒታት ርኡይ ውፅኢት ከምዕሉም ንዘይከእሉን ከቢድ ረኽሲ ንኸቃለሱ ዝወሃቡ እዮም። መብዛሕትኡ እዞን ግራኒሎሳይታት በቢመዓልቲ ንሓመሽተ (5) መዓልታት ናይቲ ተሓካሚ ቁፅሪ ግራኒሎሳይታት ናብቲ ተሓካሚ ባዕሉ ረኽሲ ናይ ምቅላስ ዓቕሙ ልዕል ዘብለሉ ብርኪ ዝበፅሕ ይወሃቡ። ግራኒሎሳይታት ምዛሕትኡ እዞን ናብ ሰራውር ደም ኣብ ውሽጢ ሓደ (1) ክሳብ ክልተ (2) ሰዓታት ይወሃቡ።

ክሰዕብ ዝኸእል ሓደጋታት

ሓደ ሓደ ግዘ፣ ምስ ምጥቃም ትሕዝቶ ደም ዝሰዕቡ ዘይተደልዩ መልሱ-ተግባራት ኣለዉ። መብዛሕትኦም ግብረመለስታት ብዙሕ ዝረኣዩ ኣይኮኑን፤ ብቐሊሉ ክሕዝቡ ዝኸእሉ ግን እዮም። ተቓራኒ ግብረመልሲ እንድሕር ተፈጢሩ፤ እቲ ፀገም ንመፍታሕ ካልኣት መንገድታት ምጥቃም ይከእል።

- ናይ ተሓካሚ ናይ ናይ ሕማም ምክልኻል ዓቕሚ ነቲ ናይ ደም ትሕዝቶ ግብረመልሲ እንድሕር ሂቡ፤ ሕማም ናይ ምክልኻል ዓቕሚ ምቕራን ከጋጥም ይኸእል። ከምኡ እውን ዋህዮ ሕማም ናይ ምክልኻል ዓቕሚ ኣብቲ ናይ ደም ትሕዝቶ ናይቲ ተሓካሚ ዋህዮ ወይ ፈሳሲ ግብረመልሲ እንድሕር ሂቡ እውን ከጋጥም ይኸእል። እዞም መልሱ-ተግባራት እዚኣቶም ብቐጻሊ ዝረኣዩ ኣይኮኑን። እዚኦም እውን ከካትት ይኸእል፡
  - ናይ ኣለርጂ ግብረመልሲ
  - ኣናፋይላቲክ (Anaphylactic) ግብረመልሲ
  - ናይ ዕድመ እዞም ዘሕፅር ዋህዮታት ቀይሕ ደም ወይድድማ ፕሌትሌት ፀረ ሓደሽቲ ነገራት
  - ስርጭት ደም ንናይ ሳምባ ቲሹ (ቲኦኦኤልኣይ) እንትጎድኦ
  - ዝዘንገዐ ቀያሕቲ ዋህዮታት ደም ምጥፋእ
  - መጣብቂ ምስ መተኣናገዲ ሕማም (GVHD)
- ናይ ምክልኻል ዓቕሚ ተቓራኒ ግብረመልስታት ክፍጠሩ ዝኸእሉ ኣለዉ ። መብዛሕትኦም ሳሕቲ እዮም ዘጋጥሙ። እዚኦም እውን ከካትቱ ይኸእሉ፡
  - ደም ናይ ምፍሳስ ፀገማት
  - ፈሳሲ ምብዛሕ
  - ኣብ ትሕዝቶ ደም ካብ ዝያዳ በዝሒ ፖታሽየም ዝመፅእ ግብረመልሲ
  - ካብ ትሑት መጠን ካልሺዬ ኣብ ደም ዝፍጠር ናይ ኣእዳው ከምኡ እውን ክንፈር ምድንዛዝ
  - በዝሒ ኣይረን ኣብ ናይ ሰውነት ቲሹ (ኣብ ልዕሊ 100 ግዘ ናይ ደም ዝተውሃበም ተሓከምቲ ክፈጠር ይኸእል)

- ባክተርያ፣ ቫይረስ ዘለዎ ትሕዝቶ ደም ረኽሲ ክፍጠር ይኸል (ንኣብነት ሳይቶመጋሎቫይረስ (cytomegalovirus, CMV), ሄባታይቲስ B ን C, ወይደማ ኤችአይቪ)። ጥዕና ለገስቲ ደም ንምርግጋጽ ዝካየድ ግቡእ ሕክምናዊ ተፍትሽን መርመራን፣ ከምኡ ድማ ኣብ ደም ዝካየድ ምጽራያት፣ ቀረብ ደም ሕቡራት መንግስታት ኣመሪካ ንላዕሊ ዝኾነ እዋን ዝያዳ ውሑስ ክኸውን ኣኽኢሎም ክሳብ ዝሃለወ፡ ንመተካእታ ተባሂሉ ካብ ዝመሓላለፍ ደም ዝሰዕቡ ረኽሲታት/ ሕማማት ሳሕቲ ፕሮግራም ዘጋጥሙ። ብሕማም ወይቦ ቢ ናይ ምልካፍ ሓደጋ፣ ክታብት ብምውሳድ ዝያዳ ክንኪ ይኸኣል።

ብዛዕባ ደም ተኸእሎ ሓደጋታታት ብዝምልከት፡ ምስ ጉጅለ ሓካይምካ ብምዝርራብ፡ ንዝርዝር ናይ ደም ዘይተደልዩ መልሰ-ተግባራት ብምንባብን ኣብ ዝተሓበረካ መርበባት ሓበሬታ ኣቲኻ ብምፍታሽን ተወሳኺ ሓበሬታ ደልብ።

ምልክታት ክሰዕብ ናይ ዝኸኣል ጸገም

ክትዕዘቦም እትኸኣል ምልክታት ነዞም ዝሰዕቡ የጠቓልሉ፡

- ልዕሊ 100.6°F (38°C) ትኩሳት ብኣፍ፣ ለውጢ መጠን ድፍኢት ደም
- ቁሪ፣ ርእሲ ሕማም፣ ናይ ከብዲ ውግኣት፣ ተምላስ፣ ሰገራ ምቁፅፃር ዘይመኸኣል ወይደማ ሓቕ ሕማም
- ፀለም ሕብረ ዘለዎ ሸንቲ፣ ቁስሊ፣ ናይ ምሕኻኽ ስምዒት፣ ምጭናቕ ወይደማ ሕፅረት ትንፋስ ወይደማ ናይ ምትንፋስ ፀገም
- ሕብጠት እግሪ ወይደማ መገጣጠሚ ብርኪ፣ ቅድሚ ምሃብ ደም ዘይነበረ ሰዓል
- ዝዘንገዎ ግብረመልሱ፡ ሕልፍ ሕልፍ ኢሉ ዝዘንገዎ ግብረመልሱ ካብ ሰለስተ (3) ክሳብ ዓሰርተ (10) መዓልታት ድሕሪ ምሃብ ደም ከጋጥም ይኸኣል። ውላድኩም ደም ምስተወሃቦ ድሕሪ ካብ ሰለስተ (3) ክሳብ ዓሰርተ (10) መዓልቲ ትኩሳት ወይደማ ሓምለዊይ ሕብሪ ወይ ወይባ (ብጫ ሕብሪ ቆርበትን ፃዕዳ ዓይንን) እንድሕር ርእሹም ሓኪም ፀውዑ።

ውላድኩም ምልክታት ናይ ደም ምህርቲ ናይ ምቕባል ምልክታት እንድሕር ኣርእይ፣ ብቕልጡፍ ነርስ ወይደማ ሓኪም ፀውዑ።

ኣማራጺታት

ሓደ ሓደ ግዜ ኣማራጺታት ኣለዉ። ብመሰረትዎ ኩነታት ውላድኩም ጉጅለ ክንክን ሕክምና ብዛዕባ ኣየናይ ክጥቀም ከምዘለዎ እንድሕር ኣዛሪቡኩም። እዚኣም ክካተቱ ይኸኣሉ፡

- ኣዕፅምቲ ዝያዳ ቀያሕቲ ዋህዮታት ደም ከምርቱ ዘበረተትዎ መድሓኒታት (ኤሪትሮፖይቲን)፣ ፃዕዳ ዋህዮታት ደም (ግራኑሎሳይት-ኮሎኒ መበረታትዒ ንጥረነገር) ከምኡ እውን ፕሌትሌታት (ኢንተርሉኪን-11). ሓደስቲ ቀመማዊ ባእታታት ውን ገና ኣብ መሰርሕ ምዕባል ኣለዉ።
- ፀገም ምፍሳስ ደም በዚ መንገዲ እዚ ክሕክም ይኸኣል፡ ከም ኮግላሽን ፋክተር VIII ወይ IX ኮንሰንትራይትስ ዝኣመሰሉ ብትኽክል ዘድልዩ ደም ዘራግኡ ባእታታት ብምሃብ፡ ወይ ንሓደጋ መድመይቲ ኣብ ኣፍን ጎረሮን (ኣሚካር) ዘጉድሉ ወይ ንመጠን ናይ ቶም ደም ዘርግኡ ባእታታት (ዲ.ዲ.ኤ.ቪ.ፒ.ፒ) ዝውስኹ መድሃኒታት ብምሃብ፡ ጸገማት መድመይቲ ክፍወስ ይኸኣል እዩ። መድመይቲ፡ ኣብ ኣካላት ብዝርከብ ንምርጋእ ደም ዝከላኸል ቀመማዊ ባእታ ምስዝሰዕብ፡ ፕሮታሚን ሳልፊይት ብዝተባህለ መድሃኒት ናብ ንቡር ከምለስ ይኸኣል።
- መጥባሕቲ ዘካይዱ ገለ ተሓክምቲ፡ መጥባሕቲ ቅድሚ ምክያዶም ዝኸከን ናይ ገዛእ ርእሶም ደም ክህልዎም ይኸኣል። መጥባሕቲ ድሕሪ ምክያዶም ከኣ ነቲ ናይ ገዛእ ርእሶም ደም ይወስዱዎ (ካብ ገዛእ ኣካላቱ ዝርከብ ዓቕን) ገሊኡም ተሓክምቲ ከኣ፡ ኣብ እዋን መጥባሕቲ ዝጠፍኡ/ዝፈሰሰ ደም ተመሊሱ ከወሃቦም ይኸኣል (ብውሽጣዊ መጥባሕቲ ናይ ምድሓን ሕክምናዊ ኣገባብ)።
- ንፍሉይ ሊጋሲ ደም ብምውካስ ደም ንመተካእታ ከምዝህብ ክትገብር ትኸኣል ኢኻ እንተደኣ እቲ ሊጋሲ ዝሰማማዕ ደም ኣለዎ፡ ከምኡ ውን እቲ ደም ካብ ተመሓለፍቲ ሕማማት ናጻ ኮይኑ። እዞም ቀጥታዊ ለገስቲ ካብ ግብረ ሰናይ ለገስቲ ደም ዝሓሸ ድሕንነት ከምዘይብሎም ካብ ልምዲ ምርኣይ ይከኣል። ገለ ተሓክምቲ፡ መጥባሕቲ ድሕሪ ምክያዶም ኣብ ደምም ንዝሰዕብ ትሑት መጠን ሄምግሎቢን ንሒዲት መዓልታት ክጻወሩዎ ይኸኣሉ እዮም። ተወሳኺ ኣይረን ብምውሳድ ድማ ነቲ ናይ ገዛእ ርእሶም ቀረብ ደም ክሃንጹዎ/ናብ ንቡር ክመልሱዎ ይኸኣሉ።
  - ኣብ ሓድሽ ዝተወለደ ህፃን ኣብ ከቢድ ናይ ክንክን እዋን ቀጥታዊ ሊጋሲ ደም እቲ ደም ምንፍላጥ ብዙሕ ግዜ ስለዝወሰድን ስለዝኾነ ኣልሓሊፉ ኣብ ጥቕሚ ዝውዕል እዩ።

- ሓደ ሓደ ተሓከምቲ፣ ብሃይማኖታዊ ምኽንያት ደም ምቕባል አይደልዩን። እዚ አብ ላዕሊ ዝተጠቐሰ አማራጺታት ከኣ ንዓኡም ዘገልግል እዩ። አብ መጻኢ፣ መተካእታ ደም ምሃብ/ምቕባል ንገለ ተሓከምቲ ብምርጫኡም ከኸዉን ይኸእል እዩ።

እታውታት

ብዛዕባ ትሕዝቶታት/አካላት ደም ዝምልከት ተወሳኺ ሓበሬታ ንምርካብ፣ ምስ ሓኪም/ዶክተር ናይ ውላድካ ተዘራረብ። ተወሳኺ ሓበሬታ ኣብዞም መርበብ ሓበሬታታት ከትረኽቡ ትኸእሉ።

- **ማሕበር ባንክታት ደም አመሪካ** (ኤ.ኤ.ቢ.ቢ.) (American Association of Blood Banks)
- **ቀዬሕ መስቀል አመሪካ** (The American Red Cross)
- **ማእከል ደም ሆክወርዝ** (Hoxworth Blood Center)

መወዳእታ ዝተሓደሰሉ ዕለት፡ 08/2021

